

TXOMIN AGIRRE ONDARRUTARRA

Ondarrutar jator ete zan Txomin Agirre?

Orretarako ez da naiko emen jaita bertako izen-abizenak eukitea. Izen goitia be bear da, izer ordekoa, des-izena.

Ondarroa'n ba daukaguz milla ta eundak des-izen. Batzuk politik eta jatorrak, lekuetatik, bizimodutik, izatetik datozanak. Itxusi eta zatarrak be bai.

Des-izenak jakitea nai izaten dabe toponimi ikasleak, erriaren filozofi ikasleak eta beste jakin zale askok. Baiña nok matrailla luzatu zatarra daukan bateri berea argitaratzean? Or kakua.

Txomin Agirre'k ba eukan berea. Abade eginda gero, «Txartxa» abadia deitzen eutsen, bere aita izen orretako baseritik etorri zalako gure errira.

Beraz, Agirre ta Badiola'k baiño ondarrutar ezaupide geiago irugarrenak emon eutsan, «Txartxa»k. Ondarrutar sendatza edo konfirmaziñoia da ori.

DOMINGO ALA TXOMIN?

Oraintsu, talde bateri, «Domingo de Agirre» ipiñi dautse izentzat. Oker? Ez. Baiña errikoiago, familioago izango zan nunbait Txomin.

Ziurra da Agirre'k, bere gogozkoen, Txomin erabiliko ebala. Karta bat edo bestetan Domingo de Agirre izenpetu edo firmaten dau, baiña geienetan, Chomin edo Txomin, bere garaian ortografi ori erabilten zalako.

Gure itauna: Egoki ete yatorikon Agirre'ri Txomin deitzea?

Berari Domingo Ascension ipini eutsen, igokunde eguna gertatu zalako bataio egunean.

Eta zer iñoan Azkue'k Txomin izenari buruz? Ba Txomin erderazko Jose Domingo dala.

Azkue'ren iztegia artu eta Josepe izenari dagokiona irakurri: «Al unirse a otros nombres cuya inicial es una vocal, forma este nombre de Jose unos compuestos curiosísimos: Txanton en vez de José Antonio, Txomin en lugar de Jose Domingo, Txandres por José Andres».

Eta Txomin izena ikustean, au diño «variante vulgar de Domingo o Jose Domingo».

Guk, maixuak esan dabela ta ixil egonda irabaziko ote dogu?

ERRI PENTSAKERAZ NUNDIK ETE EBILLEN TXOMIN?

Ortaz, guk erantzun barik, berari lagako dautsagu argitzen.

Agirre'k diño bere aita eta bere sendia, familia, oso eleizkorak zirala. Sekula ez zirala oeratzan oi ziran errekuak, berak arrenak esaten dau, egin barik.

Baiña orduan be giro nastetsua ebillan kalean. Zuriak eta baltzak deitzen ziran alderdi bateko edo bestekoak. Berak diño umien artean be asko sartuta ebillala bereizkuntza ori. Umetan igarri ebala kalean orrelako garraztasun zerbait; umeak be, alkarregaz, asarre ibiltan ei ziran.

Eta orrela, «gau baten, nire aita, gizon zintzoa, siniste andiko gizona, gure arrenetara etzan agertu. Mendira joan zan, gora Kristo, gora Sorterria deadar egiñagaz. Orduantxe lenengo aldiz deitu neban deadar berbera».

Ori diño berak.

Gertaera ori 1873/1874 urtetan izango zan. Beraz Txomin'ek bede-

ratzi-amar urte eukazala. Jakiña da urte orreitan irugarren karlistada gertatu zala. 35.000 gizon eukezan Iparraldean karlistak armetan. Berrogeitazortzi batalloi aurrez-aurreko, (infanteriko) eta eurekin batean borrodatezkoekin, boluntarixoeekin osotutako tertzioak.

Ontaz Txomin'ek esan eban:

Ogei urte geroago, aita gaixorik txarto egoala, kezkatu igarri ebala. Ordurako bera abade eginda egoan. Eta kezka ori zetatik etorkion jakin nairik, eta parkatu bear ba zan parkatzeko ta nasai lagateko, aitari itandu eutsala:

— Zer dozu, aita?

— Kezka bat.

— Zer da baiña?

— Oraingo gizonak beste iritxi baten dabiltz... Arako mendira joatea okerra zala diño. Txarto egin ete neban ba?

— Zegaitik joan zan?

— Jaungoikuagaitik. Berak daki ondo. Sorterriaren alde.

Eta berak, ori entzunda, esan eutsala, bakez ilteko. Berak, semeak, ontzat artzen ebala jokabide ori eta bere pentsakeretan jarraitzeko ustea ebala.

Txomin'en aita 1893 urtean ilzan, Azilla'ren 14'an, 67 urte eukazala, «pasmaogaz».

Orra Txomin, orduko jokabide ta pentsakeretan zelako zan.

Geroago, ainbat kartetan, foru zale agertzen da eta erri zale. Eta bere lagunak esaten dabe, iñoiz ezetza esateko-ta, erderaz ebillanean, «no me da la foral gana» ta orrelako esakerak eukazala. Beti be Euskal-erri naitale.

A. ZUBIKARAI